

Fot. www.freepik.com

CO TAK NAPRAWDĘ BĘDZIE OZNACZAĆ WPROWADZENIE DO SZKÓŁ PRZEDMIOTU EDUKACJA ZDROWOTNA?

ANALIZA ORDO IURIS

WWW.ORDOIURIS.PL

**CO TAK NAPRAWDĘ BĘDZIE OZNACZAĆ
WPROWADZENIE DO SZKÓŁ PRZEDMIOTU
EDUKACJA ZDROWOTNA?**

AUTOR: MAREK PUZIO

INSTYTUT NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS

WARSZAWA 2024

Spis treści

---

1. Wstęp	5
2. Oficjalny cel wprowadzenia edukacji zdrowotnej	5
3. Edukacja dotycząca zdrowia i profilaktyki w dotychczasowej podstawie programowej	6
Wychowanie przedszkolne	6
Szkoła podstawowa	6
Liceum ogólnokształcące i technikum	8
4. Rzeczywisty skutek wprowadzenia edukacji zdrowotnej	9

1. Wstęp

W kwietniu 2024 r. Minister Edukacji Barbara Nowacka zapowiedziała wprowadzenie do polskich szkół nowego przedmiotu o nazwie edukacja zdrowotna, który ma zastąpić zajęcia wychowania do życia w rodzinie. Przedmiot ma być realizowany w klasach IV-VIII szkół podstawowych oraz w szkołach ponadpodstawowych. Zgodnie z komunikatem na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej nowy przedmiot będzie obowiązkowy, w przeciwieństwie do lekcji wychowania do życia w rodzinie, z których obecnie rodzice mogą wypisać swoje dzieci. Zmiany miałyby wejść w życie od 1 września 2025 r.

2. Oficjalny cel wprowadzenia edukacji zdrowotnej

Minister Nowacka, podczas wspólnej konferencji prasowej ministrów: edukacji, sportu i turystyki oraz zdrowia, uzasadniała konieczność wprowadzenia nowego przedmiotu pn. edukacja zdrowotna tym, że edukację w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki należy rozpocząć już w szkole. W przeciwnym razie społeczeństwo będzie coraz bardziej nieświadome tego jak zapobiegać chorobom, jak przeciwdziałać skutkom braku ruchu czy jak reagować w sytuacjach kryzysowych. Według zapowiedzi nowy przedmiot ma być znacznie szerszy niż wychowanie do życia w rodzinie (WDŻ) oraz zawierać komponenty: zdrowia psychicznego, zdrowia fizycznego i odżywiania, profilaktyki, problematykę uzależnień oraz, co należy podkreślić, kwestie dotyczące edukacji seksualnej.

Barbara Nowacka: „zadbamy o to by młode osoby w szkole dostawały tak bardzo im potrzebną wiedzę na temat zdrowia, na temat zdrowia psychicznego, na temat odporności (...) podejmujemy te działania, mając świadomość, że powinny być podjęte już dawno i mając świadomość, że polska młodzież zwyczajnie potrzebuje rzetelnej wiedzy. My tę wiedzę dostarczymy bezstronną, kompetentną dzięki świetnym nauczycielkom i nauczycielom, bardzo dobrej, szerokiej podstawie programowej”.

Minister Zdrowia Izabela Leszczyńska: „gdybyśmy w edukacji naszych dzieci kierowali się zdrowym rozsądkiem (...) to musielibyśmy zadać sobie pytanie: dlaczego właściwie uczyliśmy nasze dzieci o tym jakie mamy kontynenty na globie, jakie państwa na nich leżą, ba, jakie mają stolice, jakie bogactwa naturalne, jaki klimat jest w różnych regionach naszego świata, a nie uczyliśmy w gruncie rzeczy tego, jak dbać o własne zdrowie, o własny organizm, jak dbać o siebie samego, jak dbać o swoich bliskich, o tych, których kochamy”.

Minister Sportu i Turystyki Sławomir Nitras: nowy przedmiot „ma nauczyć młodych ludzi, jaka jest zależność między tym czy ktoś biega, rusza się fizycznie, a tym jak się czuje i czy jest zdrowy oraz tym, co je, jak się odżywia, jak higienicznie żyje, jaki ma to związek z tym czy jest zdrowy i jak długo będzie żył”.

Z przytoczonych wypowiedzi wyprowadzić można wniosek, że do tej pory tematyka edukacji zdrowotnej i związanej z nią profilaktyki była w szkole nieobecna. Dopiero wprowadzenie do szkół wyodrębnionych zajęć z edukacji zdrowotnej miałyby tę sytuację naprawić. Czy jest tak w rzeczywistości?

3. Edukacja dotycząca zdrowia i profilaktyki w dotychczasowej podstawie programowej

Analiza dotychczasowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, wbrew wypowiedziom ministrów podczas kwietniowej konferencji pokazuje, że kwestia edukacji zdrowotnej obecna jest w polskich szkołach i to nie tylko począwszy od klasy IV szkoły podstawowej (nowy przedmiot ma obowiązywać od tego etapu edukacyjnego), ale także w klasach I-III szkoły podstawowej, a nawet w wychowaniu przedszkolnym. Poniżej przykłady treści poświęconych zdrowiu i profilaktyce, obecnych w wychowaniu przedszkolnym oraz na dalszych etapach kształcenia.

Wychowanie przedszkolne

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r.¹, wśród **zadań przedszkola** wymienia m.in.:

- tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym;
- przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. z wykorzystaniem naturalnych sytuacji, pojawiających się w przedszkolu oraz sytuacji zadaniowych, uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci.

Szkoła podstawowa

I etap edukacyjny (klasy I-III). Wśród celów kształcenia na etapie edukacji wczesnoszkolnej wskazano, że uczeń:

- osiąga świadomość zdrowotną w zakresie higieny, pielęgnacji ciała, odżywiania się i trybu życia;
- wymienia wartości odżywcze produktów żywnościowych; ma świadomość znaczenia odpowiedniej diety dla utrzymania zdrowia, ogranicza spożywanie posiłków o niskich wartościach odżywczych i niezdrowych, zachowuje umiar w spożywaniu produktów słodzonych, zna konsekwencje zjadania ich w nadmiarze;
- wyjaśnia znaczenie ruchu w procesie utrzymania zdrowia;
- ma świadomość, iż nieodpowiedzialne korzystanie z technologii ma wpływ na utratę zdrowia człowieka.

1 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356 z późn. zm.).

II etap edukacyjny (klasy IV-VIII) to czas, kiedy na lekcjach przyrody uczeń nabywa umiejętności i wiedzę w zakresie:

- stosowania zasad dbałości o własne zdrowie, w tym zapobiegania chorobom;
- interpretacji oznaczeń substancji szkodliwych dla zdrowia: drażniących, trujących, żrących i wybuchowych;
- zasad zdrowego stylu życia (w tym zdrowego odżywiania się).

Dzięki lekcjom biologii uczeń:

- analizuje związek między własnym postępowaniem a zachowaniem zdrowia oraz rozpoznaje sytuacje wymagające konsultacji lekarskiej;
- uzasadnia konieczność stosowania diety zróżnicowanej i dostosowanej do potrzeb organizmu, przedstawia konsekwencje zdrowotne niewłaściwego odżywiania (otyłość, nadwaga, anoreksja, bulimia, cukrzyca);
- podaje przykłady chorób układu pokarmowego, oddechowego, moczowego, układu ruchu, chorób krwi, skóry oraz zasady ich profilaktyki;
- przedstawia zasady profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową;
- analizuje wpływ palenia tytoniu (bierne i czynne), zanieczyszczeń pyłowych powietrza na stan i funkcjonowanie układu oddechowego;
- przedstawia negatywny wpływ na funkcjonowanie układu nerwowego niektórych substancji psychoaktywnych: alkoholu, narkotyków, środków dopingujących, dopalaczy, nikotyny (w tym w e-papierosach) oraz nadużywania kofeiny i niektórych leków;
- uzasadnia konieczność wykonywania badań kontrolnych jako sposobu wczesnego wykrywania raka piersi, raka szyjki macicy i raka prostaty.

W czasie lekcji chemii uczeń opisuje negatywne skutki działania metanolu i etanolu na organizm ludzki, zaś podczas edukacji dla bezpieczeństwa uczeń poznaje m.in. zasady pierwszej pomocy.

Co ciekawe w ramach wychowania fizycznego wyodrębniono specjalny blok o nazwie „edukacja zdrowotna”, w ramach którego uczeń nabywa wiedzę, dzięki której:

- wyjaśnia, na czym polega prozdrowotny styl życia;
- wyjaśnia zależności między jakością odżywiania a wysiłkiem fizycznym i rodzajem pracy zawodowej;
- wymienia choroby cywilizacyjne uwarunkowane niedostatkiem ruchu, w szczególności choroby układu krążenia, układu ruchu i otyłość, oraz omawia sposoby zapobiegania im;
- wyjaśnia, co oznacza odpowiedzialność za zdrowie własne i innych ludzi;
- omawia zasady racjonalnego gospodarowania czasem i dostosowania formy aktywnego wypoczynku do rodzaju pracy zawodowej;
- wyjaśnia, na czym polega samobadanie i samokontrola zdrowia oraz dlaczego należy poddawać się badaniom profilaktycznym w okresie całego życia;
- omawia szkody zdrowotne i społeczne związane z paleniem tytoniu, nadużywaniem alkoholu i używaniem innych substancji psychoaktywnych; wyjaśnia, dlaczego i w jaki sposób należy opierać się presji oraz namowom do używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych;

a ponadto:

- opracowuje indywidualny, tygodniowy plan treningu zdrowotnego uwzględniającego rekomendacje aktywności fizycznej;
- opracowuje indywidualny, jednodniowy plan żywienia, z uwzględnieniem bilansu energetycznego;
- wykonuje ćwiczenia kompensacyjne w celu przeciwdziałania negatywnym biologicznym skutkom wykonywania pracy o różnym charakterze.

Liceum ogólnokształcące i technikum

Również w podstawie programowej dla **szkół ponadpodstawowych**² znajdziemy treści, których, zdaniem ministrów edukacji, sportu i turystyki oraz zdrowia, miałyby w szkole brakować.

I tak np. uczeń liceum i technikum na lekcjach biologii (na poziomie podstawowym) powinien posiadać wiedzę, dzięki której:

- planuje działania prozdrowotne;
- rozumie znaczenie badań profilaktycznych i rozpoznaje sytuacje wymagające konsultacji lekarskiej;
- rozumie znaczenie poradnictwa genetycznego i transplantologii;
- dostrzega znaczenie osiągnięć współczesnej nauki w profilaktyce zdrowia;
- rozumie zagrożenia wynikające ze stosowania środków dopingujących i psychoaktywnych;
- przedstawia zasady racjonalnego żywienia;
- przedstawia zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia) i przewiduje ich skutki zdrowotne;
- podaje przyczyny (w tym uwarunkowania genetyczne) otyłości oraz sposoby jej profilaktyki;
- przedstawia znaczenie badań diagnostycznych (gastroskopia, kolonoskopia, USG, próby wątrobowe, badania krwi i kału) w profilaktyce i leczeniu chorób układu pokarmowego, w tym raka żołądka, raka jelita grubego, zespołów złego wchłaniania, choroby Crohna.

W ramach lekcji wychowania fizycznego oraz edukacji dla bezpieczeństwa, podobnie jak w szkole podstawowej, również wyodrębniony został blok tematyczny o nazwie edukacja zdrowotna.

Na zajęciach edukacji dla bezpieczeństwa uczeń przyswaja tematykę dotyczącą:

- zasad udzielania pierwszej pomocy;
- chorób cywilizacyjnych, w tym:
  - » czynniki ryzyka,
  - » działania profilaktyczne;
- zdrowia psychicznego, w tym:
  - » wyjaśnianie zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym,
  - » wyjaśnianie wpływu stresu na zdrowie,
  - » znajomość podstawowych sygnałów i objawów problemów ze zdrowiem psychicznym;

2 Zob. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467 z późn. zm.).

- aktywności fizycznej, w tym:
  - » wyjaśnianie zagadnień związanych z właściwą i racjonalną aktywnością fizyczną,
  - » uzasadnianie jej znaczenia dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi,
  - » umiejętność analizowania wartości odżywczej produktów żywnościowych np. na podstawie informacji o ich składzie umieszczanych przez producenta na opakowaniu;
- odżywiania, w tym:
  - » wyjaśnianie zagadnień związanych z właściwym, racjonalnym odżywianiem,
  - » uzasadnianie jego znaczenia dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
- uzależnień, w tym:
  - » analiza objawów różnych rodzajów uzależnień behawioralnych, w tym uzależnień od komputera, internetu, hazardu,
  - » wiedza o tym, jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań,
  - » znajomość zasad odpowiedniego stosowania leków (produktów leczniczych) i suplementów diety,
  - » umiejętność wyjaśnienia wpływu substancji psychoaktywnych na sprawność kierowcy, znajomość przepisów prawa dotyczących używania substancji psychoaktywnych i prowadzenia pojazdów.

Z kolei w ramach wychowania fizycznego uczeń nabywa kompetencje, dzięki którym:

- wyjaśnia, co oznacza odpowiedzialność za zdrowie własne i innych ludzi;
- wyjaśnia zależności między odżywianiem i nawadnianiem a wysiłkiem fizycznym i rodzajem pracy zawodowej;
- wyjaśnia, gdzie szukać wiarygodnych informacji dotyczących zdrowia oraz dokonuje krytycznej analizy informacji medialnych w tym zakresie (trendy, mody, diety, wzorce żywieniowe);
- wyjaśnia, na czym polega samobadanie i samokontrola zdrowia oraz dlaczego należy poddawać się badaniom profilaktycznym w okresie całego życia;
- omawia szkody zdrowotne i społeczne związane z paleniem tytoniu, nadużywaniem alkoholu i używaniem innych substancji psychoaktywnych; wyjaśnia, dlaczego i w jaki sposób należy opierać się presji oraz namowom do używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych.

4. Rzeczywisty skutek wprowadzenia edukacji zdrowotnej

Powyższe zestawienie przykładowych treści z zakresu profilaktyki zdrowotnej i przeciwdziałania uzależnieniom, jakie do tej pory uczniowie w polskich szkołach przyswajali na wszystkich etapach kształcenia, podważa przytoczone we wstępie motywy wprowadzenia do szkół nowego, odrębnego przedmiotu – edukacji zdrowotnej. Tym bardziej, że niedawne uszczuplenie podstawy programowej, o około 20% zawartych w niej treści, da nauczycielom poszczególnych przedmiotów jeszcze więcej czasu na omówienie zagadnień z zakresu zdrowia.

Jaki zatem może być rzeczywisty cel i efekt wprowadzenia do podstawy programowej nowego przedmiotu, pod budzącą pozytywne skojarzenia nazwą? Jak już wspomniano, wraz z wprowadzeniem do szkół edukacji zdrowotnej, ma z nich zniknąć wychowanie do życia w rodzinie. To w ramach tego przedmiotu

realizowany jest program obejmujący zagadnienia związane z edukacją seksualną, przy czym jest to program ukierunkowany w znacznej mierze na rodzinę. W podstawie programowej WDŻ zawarto m.in. następujące założenia, zgodnie z którymi uczeń:

- określa główne funkcje płciowości, takie jak: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo, a także wzajemna pomoc i uzupełnianie, integralna i komplementarna współpraca płci;
- potrafi wymienić argumenty biomedyczne, psychologiczne, społeczne i moralne za inicjacją seksualną w małżeństwie;
- przedstawia przyczyny, skutki i profilaktykę przedwczesnej inicjacji seksualnej;
- wyraża postawę szacunku i troski wobec życia i zdrowia człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci;
- rozumie, na czym polega gotowość członków rodziny na przyjęcie dziecka z niepełnosprawnością – aspekt medyczny, psychologiczny, społeczny.

Takie podejście do kwestii seksualności nie od dziś znajduje się pod ostrzałem środowisk lewicowych, w tym różnej maści organizacji pozarządowych, zdaniem których WDŻ nie zapewnia uczniom rzetelnej wiedzy na temat seksualności człowieka oraz pomija tematykę LGBT.

Poglądy prezentowane przez wspomniane środowiska bliskie są samej Barbarze Nowackiej, znanej między innymi z obrony akcji „Tęczowy piątek” oraz postaw proaborcyjnych. Już jako minister edukacji Barbara Nowacka, chwaliła się spotkaniem z modelką Anną Rubik, założycielką fundacji SEXEDPL, której celem jest „edukowanie” nastolatków w dziedzinie seksualności. Popierany przez fundację model edukacji seksualnej skłania się ku podejściu hedonistycznemu, permisywnemu, koncentrującemu się na doznaniach i dostarczaniu przyjemności, w którym współżycie seksualne odrywane jest od budowania trwałych i stabilnych relacji oraz od prokreacji. Poczęcie dziecka traktowane jest raczej jako niepożądany „skutek uboczny”, któremu należy przeciwdziałać za pomocą środków antykoncepcyjnych, a jeśli te zawiodą – „pigułki po”, zaś w ostateczności – tzw. bezpiecznej aborcji³.

W jednym z artykułów opublikowanych na stronie internetowej fundacji SEXEDPL możemy przeczytać: „Lato to zawsze taka pora, która sprzyja flirtom, intensywnym, ale krótkim relacjom i spontanicznemu seksowi. Jeśli tylko ktoś tego wszystkiego chce, to nie ma w tym nic złego! Najważniejsza jest świadoma zgoda i zadbanie o swoje bezpieczeństwo. Równie ważna jest przyjemność, radość i cieszenie się swoimi wszystkimi przygodami. Mamy prawo lubić spontaniczny seks i uważać go za coś ważnego w naszym życiu. (...) Niezależnie od płci – zawsze miej przy sobie prezerwatywę i/ lub maskę oralną! Pamiętaj o tym, by dobrze je przechowywać, ostrożnie otwierać i zakładać, sprawdzać czy mają atesty. Nigdy nie wiesz, kiedy będziesz potrzebować prezerwatywy i/lub maski, nie ma sensu ryzykować. Zawsze polecam mieć także przy sobie tabletkę po, którą można zażyć w sytuacji, gdy zabezpieczenia nie użyliście albo niestety ono zawiodło”.⁴

3 Więcej na temat permisywnego modelu edukacji seksualnej przeczytać można w publikacji: M. Puzio *Prawda o edukacji seksualnej. O czym nie powiedzą edukatorzy seksualni?*, Warszawa 2024, <https://ordoiuris.pl/edukacja/o-czym-nie-powiedza-edukatorzy-seksualni>, dostęp: 11 września 2024 r.

4 K. Koczułap, SPONTANICZNY SEKS, <https://sexed.pl/artykuly/spontaniczny-seks>, dostęp: 7 sierpnia 2024 r.

Jednocześnie Barbara Nowacka, która lubi podkreślać, że dziś to nie politycy, ale „eksperci” piszą podstawy programowe, w kwietniu br. powołała zespół ekspercki, który ma wypracować liczbę godzin oraz podstawę programową edukacji zdrowotnej, obejmującej również edukację seksualną. Koordynatorem zespołu został seksuolog, prof. Zbigniew Izdebski, który swego czasu stwierdził: „[m]oim cichym wyzwaniem jest przyczynienie się do tego, by jak najwięcej kobiet w Polsce umiało wybrać fizyczną przyjemność, a nie czekanie latami na „głębokie uczucie”, jeśli tylko tego chcą (...) Kobieta także, jak mężczyzna, ma prawo nie umawiać się na związek, tylko na sam seks”⁵.

Wizja wychowania w dziedzinie seksualności zawarta w podstawie programowej WDŻ jest zatem zupełnie odmienna od tej, którą prezentują osoby decyzyjne w Ministerstwie Edukacji Narodowej, dobierające, rzecz jasna, „odpowiednich” ekspertów do opracowania założeń nowego modelu edukacji seksualnej.

Niestety obecne władze swoją wizję chcą narzucić całemu społeczeństwu, co odczuwają w szczególności rodzice uczniów posyłających swoje dzieci do szkół. Władze MEN, zapowiadając obligatoryjność nowego przedmiotu, za nic zdają się mieć polską Konstytucję⁶, która w art. 48 ust. 1 oraz art. 53 ust. 3 wyraża zasadę pierwszeństwa wychowawczego rodziców. Zasada ta znajduje się także w wiążących Polskę przepisach prawa międzynarodowego⁷.

Tego należy upatrywać w zapowiedziach wprowadzenia do szkół nowego przedmiotu edukacja zdrowotna – narzucenia przez aparat państwowy, wbrew woli rodziców, obowiązkowej edukacji seksualnej dzieci. Jeśli ktoś będzie protestował, spotka się z zarzutami, że nie troszczy się o zdrowie i dobro dzieci, że chce pozbawić je wiedzy na temat profilaktyki onkologicznej, przeciwdziałania uzależnieniom czy przeciwdziałania groźnym chorobom przenoszonym drogą płciową.

„Jaki piękny podstęp! No, pokażcie tego, kto podniesie rękę na pomysł Nowackiej” – taki nagłówek można było przeczytać w jednym z internetowych wydań tygodnika Newsweek, po zapowiedzi wprowadzenia do szkół edukacji zdrowotnej⁸.

To czy plan obecnych władz MEN się powiedzie zależeć będzie w dużej mierze od reakcji społeczeństwa. Szeroki społeczny sprzeciw może powstrzymać zakusy władzy, która chętnie zastąpiłaby rodziców w decydowaniu o kierunku wychowywania ich dzieci, w tym w dziedzinie tak wrażliwej jak seksualność, oraz narzuciła wszystkim dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym ideologiczny przekaz, zagrażający ich niezakłóconemu rozwojowi psychoseksualnemu.

5 K. Morelowska-Siluk, Żyj i kochaj się tak, żebyś niczego nie żałowała – apeluje prof. Zbigniew Izdebski, 5 lipca 2023 r., <https://zwierciadlo.pl/seks/523246,1,zyj-i-kochaj-sie-tak-zebyś-niczego-nie-załowała--apeluje-prof-zbigniew-izdebski.read>, dostęp: 7 sierpnia 2024 r.

6 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

7 Zob. m.in. art. 14 ust. 3 Karty Praw Podstawowych UE, art. 13 ust. 3 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kultu-ralnych otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

8 Zob. A. Pezda, *Jaki piękny podstęp! No, pokażcie tego, kto podniesie rękę na pomysł Nowackiej*, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/podstep-nowackiej-zrobila-cos-na-co-nie-odwazył-sie-zaden-minister/2tlx1f>, dostęp: 7 sierpnia 2024 r.

WSPARCIE DARZYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową. Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl)

RAZEM MOŻEMY REALNIE WPŁYWAĆ NA RZECZYWISTOŚĆ!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa
oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl)